

Rozwijanie percepcji słuchowej:

Różnicowanie dźwięków:

- 1) Dziecko zamyka oczy lub odwraca się, a druga osoba uderza w jakiś przedmiot (np. garnek, blat stołu) lub gra krótką melodię na instrumencie – należy zgadnąć, co jest źródłem dźwięku;
- 2) W ćwiczenie można zaangażować rodzeństwo, kolegów: jedno dziecko woła jakiś wyraz, a drugie ma zgadnąć, kto wołał;
- 3) Nagrywamy na kasetę magnetofonową różne dźwięki, np. prace silnika, płacz dziecka, głosy zwierząt, mowę kogoś z rodziny, a dziecko rozpoznaje, co to za odgłosy;
- 4) Dzieci dobierają się w pary; każda dwójka wybiera sobie dźwięk (mogą to być głosy zwierząt, np. „miau”), następnie pary rozdzielają się, stając w pewnej odległości. Gdy prowadzący powie „start”, dzieci z zamkniętymi oczami poruszają się do przodu, wydając ustalone wcześniej w dwójkach odgłosy. Zadaniem jest odnalezienie swojego partnera na podstawie dźwięku. Wygrywa ta para, która się najszybciej odszuka.

Odtwarzanie rytmu i innych struktur czasowych:

- 1) Wystukujemy na bębnie (można także uderzać w blat stołu, spód garnka itp.) prosty rytm, a dziecko ma go wyklaskać lub wytupać, odłożyć tyle przedmiotów, ile było uderzeń lub zapisać zasłyszany dźwięk za pomocą kropek;
- 2) Klaszczemy lub stukamy, a dziecko posuwa się do przodu tyle kroków, ile było klaśnień;
- 3) Klaszczemy lub stukamy; dziecko różnicuje siłę uderzeń, a następnie je zapisuje (mocne uderzenie można np. zapisać jako „-” , a słabsze jako „o”;

Rozpoznanie i naśladowanie dźwięków:

- 1) Pokazujemy obrazki ze zwierzętami; dziecko ma powiedzieć, co to za zwierzę i jakie wydaje dźwięki;
- 2) Naśladujemy dźwięki (tykanie zegara, odgłos tramwaju, śpiew ptaków, itp.), a dziecko wybiera właściwy obrazek spośród kilku znajdujących się na stole;

Ćwiczenie słuchu fonematycznego:

- 1) Różnicowanie podobnie brzmiących słów: układamy przed dzieckiem pary obrazków, które możemy narysować lub wyciąć z gazety; nazwy przedstawionych przedmiotów w każdej parze powinny brzmieć podobnie np. „czapka” – „żabka”, „bucik” – budzik”. Dziecko po usłyszeniu słowa ma wskazać odpowiedni obrazek;
- 2) Wyszukiwanie określonych sylab w szeregu: wypowiadamy różne sylaby, a dziecko sygnalizuje (np. klaśnieciem) moment usłyszenia sylaby, którą wcześniej z nim ustaliliśmy;
- 3) Dziecko nasłuchuje sylab podobnie brzmiących (np. **pa**, **ba**, **ka**, **ga**), sygnalizując ich pojawienie się;
- 4) Powtarzanie podobnie brzmiących słów: mówimy dziecku wyrazy, różniące się tylko jedną głoską (najlepiej bezsensowne, wymyślone przez nas, np.: „**wary**” – „**fary**”, „**dok**” – „**tok**”);
- 5) Inny wariant poprzedniego ćwiczenia: wypowiadamy dwa tego typu wyrazy, a dziecko ma powiedzieć czy się różnią, a jeśli tak, to jaka litera. W tym zadaniu należy czasem powtórzyć to samo słowo (np. „woty” – „woty”, „doda” – „doda”), aby kształtować u dziecka czujność fonetyczną;
- 6) Segregowanie obrazków wg pierwszej lub ostatniej głoski ich nazwy (możemy tu wykorzystać ilustracje z gazet lub książek); zadaniem dziecka jest np. wyszukać rysunki przedmiotów zaczynających się na literę „**g**”, kończących się na literę „**b**” itp.;

- 7) Reagowanie na wyraz zaczynający się określoną głoską: gdy dziecko usłyszy takie słowo, powinno klasnąć lub podskoczyć;
- 8) Przygotowujemy zestaw ilustracji oraz litery odpowiadające pierwszej głosce ich nazwy, obrazki rozkładamy na stole.

To ćwiczenie może mieć trzy wersje:

- a) Prosimy dziecko aby znalazło obrazki których nazwa zaczyna się na literę np. „o” i równocześnie pokazujemy mu karteczkę z tą literą;
- b) Mówimy nazwę głoski, ale nie pokazujemy jej;
- c) Pokazujemy napisaną literę, nie wymawiając jej nazwy.

Ćwiczenie analizy i syntezy słuchowej:

Podział zadania na wyrazy:

- 1) Liczenie wyrazów w zdaniu (zaczynamy od krótkich zdań, przechodząc następnie do coraz bardziej złożonych);
- 2) Powtarzanie określonych wyrazów: wypowiadamy zdanie, a dziecko ma powiedzieć jedno z stepujących w nim słów; utrudnieniem zadania będzie polecenie, by dziecko powtórzyło np. drugi wyraz tego zdania, najdłuższy wyraz, słowo zaczynające się na samogłoskę itp.
- 3) Budowanie zdania z podanym wyrazem; układanie zdania o przedmiocie, który pokazujemy dziecku (np. o zabawce)

Podział wyrazu na sylaby:

Przygotowujemy zestaw obrazków przedstawiających przedmioty o dwusylabowych nazwach (np. auto, domek, lampa), a następnie:

- 1) Wypowiadamy nazwę jednego z obrazków leżących przed dzieckiem, dzieląc ją dłuższą pauzą na sylaby (np. do---mek), zadaniem jest wymówienie tego słowa w całości (można dodatkowo polecić dziecku, by podało liczbę w danym wyrazie) oraz pokazanie, jaki to przedmiot;
- 2) Pokazujemy rysunek, a dziecko podaje jego nazwę, dzieląc ją następnie na sylaby; może pomagać sobie klaszcząc lub wystukując;
- 3) Mówimy tylko początkową sylabę wyrazu nazywającego jakiś przedmiot; dziecko ma odszukać odpowiedni obrazek i dopowiedzieć drugą sylabę – np. mówimy „do...”, a dziecko szuka obrazka i dopowiada resztę wyrazu „...mek”;
- 4) Dziecko ma wyszukać wszystkie obrazki, których pierwsza sylaba to np. „ba” (balon, baton, baba), „ko” (kosa, koza, kotek, koło);
- 5) Dziecko dzieli na sylaby nazwy przedmiotów z najbliższego otoczenia np. okno, stołek;
- 6) Możemy zaangażować do ćwiczeń całą grupę: dzieci siedzą w kole i rzucają do siebie piłką, wywołując imiona. Rzucający piłkę wymawia tylko początek imienia np. „Zo...”, reszta kończy chórem „...sia” (zamiast imion dzieci mogą wymyślić sobie zabawne pseudonimy i wywoływać się przy ich użyciu). Gdy dziecko dobrze opanuje analizę i syntezę wyrazów dwusylabowych, możemy przejść do słów trzy- a następnie czterosylabowych, wykonując takie same ćwiczenia, jak z dwusylabowymi; dodatkowo możemy wymieszać obrazki tak, by były wśród nich przedmioty o nazwach dwu-, trzy-, cztero i więcej sylabowych, a dziecko ma je posegregować zależnie od liczby sylab.

Rozpoznawanie sylab:

- 1) Przygotowujemy sylaby napisane odręcznie bądź wycięte np. z gazet
 - a) Podobne – np. „pa”, „po”, „pu”, „pe”, „py”, „pi”,
 - b) Różne, np. : „sa”, „la”, „ko”, „te”, „pi”; rozkładamy przed dzieckiem sylaby z danej grupy, a następnie wypowiadamy po jednej – dziecko wyszukuje ją spośród pozostałych;

- 2) Różnicowanie sylab podobnych: umawiamy się z dzieckiem, że gdy usłyszy daną sylabę (np. „ba”), podniesie rękę lub zastuka; następnie mówimy podobne sylaby np. „pa”, „ga”, „da”, „ba”;

Podział na głoski: (ćwiczenia rozwijające także słuch fonetyczny)

- 1) Wypowiadamy słowo, a dziecko ma powiedzieć, jaką literę słyszy:
 - a) Na początku wyrazu (np. aka, ada, eta, as, oda) – wyrazy rozpoczynające się samogłoską;
 - b) Na początku wyrazu (np. bot, dok, wod, jod) – wyrazy rozpoczynające się spółgłoską;
 - c) Na końcu (wot, gog, jog) – spółgłoski;
 - d) Na końcu wyrazu (deda, ala, ele) – samogłoski;
 - e) W środku wyrazu (hok, kom, dok) – samogłoski;
 - f) W środku wyrazu (hik, wik, gik) – spółgłoski;Należy zachować powyższą kolejność ćwiczeń i przechodzić do następnego etapu dopiero po opanowaniu poprzedniego. Jeśli dziecko nie radzi sobie z wyrazami trzyliterowymi, zaczynamy od sylab. Jeśli dziecko ma trudności z rozróżnieniem nagłosu i wygłosu lub śródgłosu można przeciągać te litery, które chcemy by dziecko wymieniło – mówimy wtedy np. Ooo – la (Ola).
- 2) Dziecko pisze ze słuchu spółgłoski, samogłoski lub sylaby, które dyktujemy pojedynczo;
- 3) Mówimy dziecku wyraz, literując go np. „o-k-o”, a ono ma powiedzieć, jakie to słowo. Zaczynamy od słów łatwych, trzygłoskowych np. oko, las;
- 4) Przygotowujemy obrazki o trzyliterowych nazwach, które wypowiadamy literując (np. „o-ko”), a dziecko wskazuje, o jaki obrazek chodzi;
- 5) Polecamy dziecku wybrać obrazek, którego nazwa rozpoczyna się na daną głoskę np. „o”, (należy przygotować większą liczbę obrazków, o nazwach zaczynających się różnymi literami);
- 6) Dziecko reaguje np. kłaśnięciem lub podniesieniem ręki, jeśli obrazek, który mu wskażemy, rozpoczyna się na wcześniej ustaloną głoskę;
- 7) Przygotowujemy pary obrazków, których nazwy różnią się tylko jedną głoską (tzw. fonemy opozycyjne), kosa – koza, buty – budy, kos – koc; wskazujemy dziecku, a ono ma je nazwać. Sytuacje można odwrócić – wtedy my nazywamy rysunki leżące na stole, a dziecko będzie je pokazywać;
- 8) Podajemy dziecku wyraz – np. zupa, osa, polecając mu zamieniać ostatnią głoskę na inną np. na „y”;
- 9) Wypowiadamy słowo np. kot, dom, a dziecko ma utworzyć inne, rozpoczynające się na pierwszą literę tego słowa (tu: k lub d).

Ćwiczenia – percepcji słuchowej:

- o Słuchanie wypowiedzi językowych (www.arson.pl) – 15 minut dziennie;
- o Rozpoznawanie odgłosów z otoczenia – wszelkich możliwych słuchanych w danej chwili;
- o Rozpoznawanie odgłosów wywołanych celowo przez prowadzącego (po uprzednim zapoznaniu się z nim);
- o Rozpoznawanie głosów zwierząt, pojazdów lub sprzętów gospodarstwa domowego nagranych na taśmie magnetofonowej;
- o Zabawa „Kto zawołał?” – rozpoznawanie głosu wołającej osoby;
- o Zabawa w odnajdywanie ukrytego grającego przedmiotu;
- o Rozpoznawanie dźwięków instrumentów muzycznych, zwierząt, odgłosów natury;
- o Wsłuchiwanie się w ciszę;
- o Naśladowanie przez dziecko wystukiwanego rytmu;

- o Ćwiczenia analizy i syntezy wzrokowej;
- o Rozpoznawanie początkowej lub końcowej głoski w wyrazach;
- o Wyodrębnianie wyrazu rozpoczynającego się daną, umówioną głoską z ciągu różnych wyrazów wypowiedzianych przez prowadzącego;
- o Wyodrębnianie danej, umówionej sylaby z ciągu różnych sylab wypowiedzianych przez prowadzącego (*da ma wa za ka da ga ta da ma wa za ka ga ta*);
- o Liczenie sylab w wyrazach;
- o Zabawa w kończenia słów;
- o Wyodrębnianie wyrazów w zadaniu – ilość wyrazów można zaznaczać ilością odkładanych przedmiotów, np. klocków;
- o Zabawa w szukanie rymów do danego wyrazu;
Odróżnianie mowy prawidłowej od nieprawidłowej – dziecko klaszcze, gdy usłyszy nieprawidłową wymowę, podnosi rękę słysząc głoskę zdeformowaną itp.

Ćwiczenia na materiale obrazkowym

Wyszukiwanie **różnic** między obrazkami: jeśli nie mamy dostępu do gotowych zadań, możemy sami narysować dwa obrazki, różniące się jedynie pewną liczbą drobnych szczegółów.

Wyszukiwanie **przedmiotów**: przez krótką chwilę pokazujemy dziecku obrazek, który następnie chowamy, a dziecko ma wymienić przedmioty, które zdażyło na nim zaobserwować (można utrudnić zadanie polecając zaobserwować tylko te przedmioty, które rozpoczynają się na jakąś literę np., **p**, **s**). Można tu wykorzystać jakąkolwiek ilustrację z książki lub czasopisma, na której znajduje się dużo różnych przedmiotów. Składanie całości z części: dajemy dziecku pocięty na części obrazek (może to być np. stara pocztówka), który ono składa w całość. Urozmaicenie tego ćwiczenia: na kartce papieru wielkość pociętego obrazka rysujemy kreski, według których go podzieliliśmy (kontury poszczególnych elementów, do których dziecko ma dopasować fragmenty rysunku). Początkowo tniemy na dwie części, zwiększając liczbę elementów, gdy dziecko opanuje poziom wcześniejszy.

Odzworowywanie: szlaczków i wzorów; rysujemy dziecku szlaczek, który przerysowuje mając go przed sobą.

Dobieranie jednakowych obrazków: można tu wykorzystać karty „Piortuś”, domina obrazkowe, gotowe rysunki znajdujące się w programach komputerowych – jeśli nie mamy dostępu do komputera, możemy narysować dwa takie same obrazki lub kserować. Pokazujemy dziecku rysunek, a jego zadaniem jest wyszukać identyczny wśród wielu leżących na stole. Jeśli mamy więcej par jednakowych obrazków, możemy zagrać z dzieckiem w następujący sposób: odwracamy karty ilustracją do spodu, każdy wyciąga jedną i szuka pary do niej, ciągnąc po jednym obrazku; jeśli nie jest to obrazek do pary, odkłada go z powrotem na to samo miejsce; w tym czasie druga osoba przygląda się, jaki rysunek i skąd wyciągnął przeciwnik (jeśli jest to obrazek pasujący do jego, to w następnej kolejce może go pociągnąć, jeśli nie pasuje – wie jakie miejsce ominąć); wygrywa ta osoba, która zbierze więcej par rysunków.

Domina obrazkowe możemy wykonać wycinając kilkanaście prostokątów z papieru i rysując lub wyklejając na nich ilustracje zgodnie z zasadą obowiązującą przy tradycyjnym domino. Uzupełnianie brakujących elementów w rysunkach: jeśli nie znajdziemy takich gotowych ćwiczeń, możemy sami narysować dwa obrazki przedstawiające ten sam przedmiot, z tym że w jednym z nich powinno brakować jakiś elementów, które dziecko ma odnaleźć w drugim i dorysować (np. dwa bałwanki – jednemu z nich może brakować nosa, guzika itp.) Odtworzenie z pamięci pokazanych wcześniej dziecku przedmiotów i wskazanie po krótkiej przerwie miejsca na którym leżały: wykorzystujemy jakiegokolwiek przedmioty, np. zabawki, kredki, książki, guziki. Dziecko przygląda się kilku rozłożonym na stole przedmiotom, następnie zamyka oczy; w tym czasie zmieniamy układ

przedmiotów lub dodajemy coś albo chowamy; następnie dziecko ma przyjrzeć się ponownie przedmiotom, zaobserwować zmianę, ułożyć je w pierwotnym porządku i powiedzieć, co przybyło lub ubyło.